

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის ეფექტურობა საერთო სასამართლოებში საქმეთა განხილვისას

აბსტრაქტი

საქართველოში დღეს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ განსაზღვრავს საერთო სასამართლოთა უფლებამოსილებასა თუ ვალდებულებას საქმის წარმოების შეჩერების შესახებ, მაშინ, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლო იხილავს იმ კანონის კონსტიტუციურობის საკითხს, რომელიც ამ საქმის გადაწყვეტისთვის უნდა იქნეს გამოყენებული. კანონმდებლობა, ასევე არ იცნობს საქმის წარმოების შეჩერების საფუძველს იმ შემთხვევაშიც, როდესაც საერთო სასამართლოებში სასარჩელო ან სამართალდარღვევის საქმის წარმოების დაწყებისას ან მიმდინარეობისას მხარე მიიჩნევს, რომ საქმის გადაწყვეტისთვის გამოსაყენებელი ნორმა კონსტიტუციას არ შეესაბამება და მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს.

წარმოდგენილ სტატიაში განხილულია დარღვეულ უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის, რაც კონსტიტუციითა და საქართველოს ორგანული კანონით, პირთათვის საკონსტიტუციო კონტროლის მიზნით მინიჭებულ უფლებამოსილებას წარმოადგენს, ამ საფუძველით საერთო სასამართლოებში საქმის წარმოების შეჩერების დეფინიციის არარსებობის პირობებში.

I. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, როგორც დამოუკიდებელი საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი ორგანო

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, ხოლო მართლმსაჯულებას საერთო სასამართლო ახორციელებს.¹ „საერთო სასამართლოების საქმიანობის მიზანს მხარეებს შორის დავის გადაწყვეტა, ხოლო კონსტიტუციური კონტროლის ძირითად მიზანს - კონსტიტუციური

¹ მუხლი 59, საქართველოს კონსტიტუცია, 24 აგვისტო, 1995. საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.

მართლწესრიგის დაცვა და საკონსტიტუციო ნორმების დარღვევის აღკვეთა წარმოადგენს”.²

თავის მხრივ, „კონსტიტუცია დემოკრატიულ სახელმწიფოში, წარმოადგენს უზენაეს კანონს, იგი განამტკიცებს სახელმწიფოს სამართლებრივ საფუძვლებს და ამასთანავე, მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს ქვეყნის პოლიტიკურ გზას, მის კურსს [...] კონსტიტუციის უზენაესობის გარანტირება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია [დემოკრატიული ქვეყნების მოქალაქეთათვის] და, რა თქმა უნდა, არც საქართველოა ამ მხრივ გამონაკლისი”.³ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, საკონსტიტუციო კონტროლის მიზნით, უზრუნველყოფს საქართველოს კონსტიტუციის უზენაესობას, კონსტიტუციურ კანონიერებას და ადამიანის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას.⁴ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, როგორც საკონსტიტუციო კონტროლის სასამართლო ორგანოს ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა სხვადასხვა სამართლებრივი აქტის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შემოწმება. დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში კი, სათანადო ზომების გატარება კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მოსაყვანად. „სწორედ ეს ამოცანა განსაზღვრავს საკონსტიტუციო კონტროლის არსსა და შინაარსს, მის ძირითად დანიშნულებას. აღნიშნული ფუნქციის რეალიზებით საკონსტიტუციო კონტროლის ორგანოები უზრუნველყოფენ სამართლებრივი სახელმწიფოს ისეთ მნიშვნელოვან პრინციპს, როგორც არის კონსტიტუციის უზენაესობა”.⁵

აღსანიშნავია ისიც, რომ საქართველოში დღეს მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, საკონსტიტუციო სასამართლო გვევლინება როგორც დამოუკიდებელი საკონსტიტუციო კონტროლის განმახორციელებელი ორგანო. საკონსტიტუციო სამართლის სფეროში ცნობილი მოღვაწე, ვაშინგტონის იურიდიული კოლეჯის პროფესორი ჰერმან შვარცი ნაშრომში - „კონსტიტუციური მართლმსაჯულების დამკვიდრება პოსტკომუნისტურ ევროპაში“ აღნიშნავს, რომ „ამ საკითხზე გავლენა იქონია გერმანიისა და დასავლეთ ევროპის სხვა ქვეყნების სპეციალურ საკონსტიტუციო სასამართლოებსა და მოსამართლეებთან დაკავშირებულმა გამოცდილებამ. 1990-იანი წლებისათვის დასავლეთ ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში უკვე ათწლეულების განმავლობაში არსებობდა კონსტიტუციური კონტროლის ინსტიტუტი. თითქმის ყოველ მათგანში ამ უფლებამოსილებას სპეციალური საკონსტიტუციო სასამართლო ახორციელებდა, რომელიც გამიჯნული იყო საერთო სასამართლოების სისტემიდან”.⁶

² ავტორთა კოლექტივი, რედაქტორი პ. ტურავა, „ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო“, გამომცემლობა „ბონა კაუზა“, 2016, გვ. 64.

³ გ. პაპუაშვილი, „ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა“, გამომცემლობა შპს „სეზანი“, 2013, გვ. 11.

⁴ მუხლი პირველი, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

⁵ გ. კახიანი, „საკონსტიტუციო კონტროლის ინსტიტუტი და მისი ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში, კანონმდებლობის და პრაქტიკის ანალიზი“, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2008, გვ. 20.

⁶ ჰ. შვარცი, „კონსტიტუციური მართლმსაჯულების დამკვიდრება პოსტკომუნისტურ ევროპაში“, გამომცემლობა შპს „სეზანი“, 2003, გვ. 63.

II. საკონსტიტუციო სამართალწარმოება ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელისა და საერთო სასამართლოების კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე

საქართველოში საკონსტიტუციო კონტროლი ხორციელდება ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელისა და საერთო სასამართლოების კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე.

ა. ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი

პირთა უფლებამოსილება, საკონსტიტუციო სასამართლოში წარადგინონ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი, მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული (მაგ.: ავსტრია, გერმანია, ესპანეთი, ჩეხეთი).

ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის ქართული მოდელის თანახმად, გათვალისწინებულია ე.წ. „პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი (direct access), რომლის ფარგლებში ფიზიკური და იურიდიული პირები უშუალოდ არიან უფლებამოსილნი, შეიტანონ კონსტიტუციური სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოში ძირითადი უფლების დარღვევის ან მისი დარღვევის საფრთხის არსებობისას“.⁷

იურიდიულ ლიტერატურაში განხილულია პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის (direct access) ორი სახეობა აბსტრაქტული და კონკრეტული კონტროლის ფარგლებში. ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი კონკრეტული კონტროლის ფარგლებში მოქმედებს.

ამ შემთხვევაში „ინდივიდები უფლებამოსილნი არიან, მიმართონ საკონსტიტუციო სასამართლოს მხოლოდ მაშინ, თუ დაირღვა ან შეიძლება დაირღვეს უშუალოდ მათი უფლებები“,⁸ ანალოგიურია გათვალისწინებული გერმანიის კანონმდებლობით.⁹

პირდაპირი ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი კონკრეტული კონტროლის ფარგლებში მოიცავს, აგრეთვე, რამდენიმე ქვესახეობას, საიდანაც საქართველოს კანონმდებლობა იცნობს - ე.წ. ნორმატიულ ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელს („Normative Constitutional Complaint“). „ამ შემთხვევაში, ინდივიდებს აქვთ შესაძლებლობა, გაასაჩივრონ მხოლოდ და მხოლოდ ნორმატიული აქტები.“¹⁰ იგივეა გათვალისწინებული ავსტრიის, ბელგიის, პოლონეთის, ლატვიის კანონმდებლობით.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არ აქვს კონსტიტუციის ნორმათა განმარტების დამოუკიდებელი უფლება. შესაბამისად, სასამართლო

⁷ თ. ერქვანია, „კონკრეტული საკონსტიტუციო კონტროლის ხარვეზები საქართველოში“. წიგნში კ. კორკელია (რედაქტორი) „ადამიანის უფლებათა დაცვა, კონსტიტუციური რეფორმა და სამართლის უზენაესობა საქართველოში“, (EWWI) 2017, გვ. 43.

⁸ იქვე გვ. 43.

⁹ საქართველოს მაგალითისთვის იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2/7/779 „საქართველოს მოქალაქე დავით მალანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2018 წლის 19 ოქტომბერი. მუხლი 39. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

¹⁰ იხ. სქოლიო 7 გემოთ, გვ. 43.

კონკრეტულ ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ დავასთან მიმართებით მიღებულ გადაწყვეტილებაში არკვევს და განმარტავს უფლებების შინაარსს.

ბ. საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართვა

საერთო სასამართლოების მოსამართლის მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვის შესახებ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ აღნიშნული საერთო სასამართლოების მოსამართლეს საკონსტიტუციო სამართალწარმოების პროცესის უშუალო მონაწილედ აქცევს. ამ შემთხვევაში, სწორედ კონსტიტუციური წარდგინება ხდება კონკრეტული ნორმატიული აქტის საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შემოწმების საფუძველი.

„საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი განსაზღვრავს იმ საკითხთა ჩამონათვალს, რომლებსაც საკონსტიტუციო სასამართლო იხილავს კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების საფუძველზე.¹¹ ამასთან, საგულისხმოა, რომ კონსტიტუციური წარდგინება, კონსტიტუციური სარჩელის მსგავსად, უნდა აკმაყოფილებდეს „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს. აღნიშნული მოთხოვნის დაუცველობის შემთხვევაში, ამავე კანონის შესაბამისად, კონსტიტუციური სარჩელი/კონსტიტუციური წარდგინება განსახილველად არ მიიღება, თუ იგი ფორმით ან შინაარსით არ შეესაბამება დადგენილ მოთხოვნებს.¹² საკონსტიტუციო სასამართლო არაერთ განჩინებაში აღნიშნავს - „კონსტიტუციური სარჩელის დასაბუთებულად მიჩნევისათვის აუცილებელია, რომ მასში მოცემული მტკიცება შინაარსობრივად უკავშირდებოდეს სადავო ნორმას“.¹³ ამასთან, კონსტიტუციურ სარჩელში გამოკვეთილი უნდა იყოს აშკარა და ცხადი შინაარსობრივი მიმართება სადავო ნორმასა და კონსტიტუციის იმ დებულებას შორის, რომლებთან დაკავშირებითაც მოსარჩელე მოითხოვს სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურად ცნობას.¹⁴

ბ. ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელებისა და საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა მიერ წარდგინებით მიმართვის აქტუალურობა

პრაქტიკა მოწმობს, რომ „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულება სწორედ პირთა კონსტიტუციური სარჩელების განხილვაა“.¹⁵ ამას ადასტურებს სტატისტიკური მონაცემებიც, რომლის თანახმად, კონსტიტუციურ წარდგინებათა რიცხვი მნიშვნელოვნად მცირეა კონსტიტუციურ სარჩელებთან შედარებით. ბოლო

¹¹ მუხლი 19, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

¹² მუხლები 31¹, 31³, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

¹³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება საქმეზე №2/3/412 „საქართველოს მოქალაქეები შალვა ნათელაშვილი და გიორგი გუგავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2007 წლის 5 აპრილი. პარაგრაფი 9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება საქმეზე №2/2/438 „საქართველოს მოქალაქე ვახტანგ ცქიფურიშვილი საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, 2008 წლის 17 ივნისი. პარაგრაფი 8.

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განჩინება საქმეზე №1/3/469 „საქართველოს მოქალაქე კახაბერ კობერიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2009 წლის 10 ნოემბერი.

¹⁵ გ. კახიანი, *მეშობ სქოლიო* 5, გვერდი 21.

ათი წლის მანძილზე (2017 წლის მონაცემებით), ამ უკანასკნელის რაოდენობამ 776-ს მიაღწია, ხოლო კონსტიტუციურ წარდგინებათა რიცხვი 62-ს უტოლდება. ამავე სტატისტიკური მონაცემების თანახმად, ყურადღებას იქცევს კონსტიტუციური სარჩელების მატების ტენდენცია. 2017 წელს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში 381 კონსტიტუციური სარჩელია შესული. რაც შეეხება, წარდგინებებს, იყო წლები, როდესაც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში არც ერთი კონსტიტუციური წარდგინება არ შესულა. წარდგინებების ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი - 44, 2016 წელს დაფიქსირდა.¹⁶

ეს სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ საერთო სასამართლოები საკონსტიტუციო სასამართლოს იშვიათ შემთხვევებში მიმართავენ. „საკონსტიტუციო სასამართლოსა და საერთო სასამართლოებს შორის სამართლებრივი დიალოგი (ინტერაქცია), ფაქტობრივად, არ წარმოებს, [...] [მაშინ, როცა] ინდივიდუალური სასარჩელო წარმოების საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში ინტეგრაციის მიზანი ადამიანის უფლებების დაცვაა“.¹⁷ სწორედ ადამიანის უფლებათა დაცვის მაღალი სტანდარტი აყალიბებს დემოკრატიულ და სამართლებრივ სახელმწიფოს. ამ მიზნის მისაღწევად კი, ჩემი აზრით, უფრო ეფექტური იქნება საერთო სასამართლოებისათვის საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართვის უფლებამოსილების შესაძლებლობის გამოყენების არეალის გაზრდა.

III. საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებამოსილების გამოყენება

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსსა და „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს კანონში მოცემული დეფინიციების თანახმად, საერთო სასამართლოებს მინიჭებული აქვთ შემდეგი უფლებამოსილება - თუ კონკრეტული საქმის განხილვისას სასამართლო დაასკვნის, რომ არსებობს საკმარისი საფუძველი, რათა ის კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი, რომელიც უნდა გამოიყენოს სასამართლომ ამ საქმის გადაწყვეტისას, მთლიანად ან ნაწილობრივ მიჩნეული იქნეს კონსტიტუციის შეუსაბამოდ, იგი შეაჩერებს საქმის განხილვას და მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს. საქმის განხილვა განახლდება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ამ საკითხის გადაწყვეტის შემდეგ.¹⁸ საქართველოს კონსტიტუციის და, შესაბამისად, „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის ახალმა რედაქციამ მითითებული დეფინიციის ფორმუ-

¹⁶ ხელმისაწვდომია აქ: <http://constcourt.ge/ge/legal-acts/statistics> [უკანასკნელად გადამოწმდა 2019 წლის 30 იანვარს].

¹⁷ თ. ერქვანია, *გემოთ* სქოლიო 7, გვ. 46.

¹⁸ მუხლი 6, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, 13 ნოემბერი, 1997 წელი. პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997. მუხლი 7, საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“, 4 დეკემბერი, 2009. სსმ, 41, 08/12/2009.

ლირება შეცვალა და საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის შესაძლებლობა განსაზღვრა საფუძვლიანი ვარაუდის არსებობისას.¹⁹

ვფიქრობ, კანონმდებლის ჩანაწერი „საფუძვლიანი ვარაუდი“ ეხმიანება იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ კანონის ჩანაწერი „საკმარისი საფუძველი“ ბადებს ერთგვარ უხერხულობას და ამცირებს საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი საერთო სასამართლოების წარდგინებით მიმართვის შემთხვევებს, რადგან საერთო სასამართლოებს შესაძლოა, უჩნდებათ გარკვეული მცდარი აზრი, რომ „საკონსტიტუციო სასამართლო არ გაიზიარებს მათ მოსაზრებას გამოსაყენებელი აქტის არაკონსტიტუციურობის თაობაზე. საერთო სასამართლოს საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის წარდგინებით მიმართვის უფლებამოსილება უნდა ჰქონდეს უბრალო ვარაუდის და არა მხოლოდ საფუძვლიანი დასკვნის არსებობის შემთხვევაში“.²⁰ ზემოთქმულიდან გამომდინარე, კანონის ახალი რედაქცია ზრდის მინიჭებული დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენების შესაძლებლობას.

ა. საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებამოსილების გამოყენების საფუძვლები

საერთო სასამართლოს მოსამართლის (მოსამართლეთა შემადგენლობის) მიერ გადაწყვეტილების მიღება - კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს, დასაშვებია კონკრეტული საქმის განხილვისას. ამასთან, აღნიშნული უნდა ეფუძნებოდეს მის მიერ განსახილველი საქმის კონკრეტულ გარემოებებსა და ფაქტებს, რომელთა შეფასებაც სადავო ნორმასთან მიმართებით უნდა წარმოშობდეს საფუძვლიან ვარაუდს ნორმის არაკონსტიტუციურობის თაობაზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ფაქტი, საერთო სასამართლოების მოსამართლეებმა გამოიყენონ აღნიშნული უფლებამოსილება, არამედ თავად საკითხი, რომლის გადასაწყვეტადაც მიმართავენ საკონსტიტუციო სასამართლოს. კონსტიტუციური წარდგინების ობიექტი შესაძლოა იყოს კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი. ასევე, აუცილებელია, რომ ეს კანონი ან ნორმატიული აქტი გამოსაყენებელი იყოს კონკრეტული საქმისათვის. შესაბამისად, „უნდა არსებობდეს ვარაუდი, რომ საეჭვო ნორმის არ არსებობის, ან მისი კონსტიტუციასთან შესაბამისობის შემთხვევაში, სასამართლო საქმეზე სხვაგვარ გადაწყვეტილებას მიიღებდა“.²¹

მაგალითისთვის, მოცემული საფუძვლების შესაბამისად, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში 2015 წლის 13 ნოემბერს რეგისტრირებულია და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2016 წლის 14 დეკემბრის საოქმო ჩანაწერით არსებითად განსახილველად და მიღებული რუსთავის საქალაქო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება (რეგისტრაციის N⁰684) მოთხოვნის იმ ნაწილში, რომელიც შეეხება საქართველოს

¹⁹ მუხლი 60.4.გ, საქართველოს კონსტიტუცია, „საერთო სასამართლოს წარდგინების საფუძველზე იხილავს იმ ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის საკითხს, რომელიც კონკრეტული საქმის განხილვისას უნდა გამოიყენოს საერთო სასამართლომ და რომელიც მისი საფუძვლიანი ვარაუდით, შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს კონსტიტუციას“. მუხლი 19, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

²⁰ ავტორთა კოლექტივი, *გემოთ* სქოლიო 2, გვერდი 69-70.

²¹ გ. კახიანი, *გემოთ* სქოლიო 5, გვერდი 143.

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 197¹ მუხლის მეორე ნაწილის და ამავე მუხლის შენიშვნის კონსტიტუციურობას საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან (საქართველოს პრეზიდენტის 2018 წლის არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებამდე მოქმედი რედაქცია) მიმართებით.²² ასევე, 2018 წლის 18 სექტემბერს საკონსტიტუციო სასამართლოში რეგისტრირებულია თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მოსამართლის წარდგინება N1352,²³ რომელიც შეეხება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კონსტიტუციურობას საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან (საქართველოს პრეზიდენტის 2018 წლის არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებამდე მოქმედი რედაქცია) მიმართებით.

საქართველოში დღეს მოქმედი კანონმდებლობისა და მოცემული მაგალითების გაანალიზების შედეგად, ცხადია, რომ შესაძლოა ესა თუ ის ნორმა საკანონმდებლო სივრცეში არსებობდეს და არ ვლინდებოდეს მისი სავარაუდო არაკონსტიტუციურობა, თუმცა კონკრეტული საქმის ფაქტობრივმა გარემოებებმა საქმის განმხილველი მოსამართლე შეიძლება მიიყვანოს იმგვარ ვარაუდამდე, რომ საჭირო გახდეს საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართვის უფლებამოსილების გამოყენება. შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლოს აღნიშნული უფლებამოსილება გვევლინება სამართლის განვითარების ერთ-ერთ საშუალებად. შესაბამისად, აღნიშნულის უზრუნველსაყოფად, ვფიქრობ, უმჯობესი იქნება, გაფართოვდეს საერთო სასამართლოს მოსამართლისათვის კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართვის უფლებამოსილების გამოყენების საფუძვლები. თუნდაც სტატისტიკური რეალობის გათვალისწინებით, მხარეთა დარღვეული უფლებების დაცვის უზრუნველსაყოფად, კანონმდებელმა უნდა უზიდავოს საერთო სასამართლოს მოსამართლეებს, აწარმოონ დიალოგი საკონსტიტუციო სასამართლოსთან. უკვე განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილება, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ჩანაწერით - „საფუძვლიანი ვარაუდი“ მეტ თავისუფლებას ანიჭებს მოსამართლეს, ზრდის მათი ჩართულობის შესაძლებლობას, მაგრამ, ვფიქრობ, მხოლოდ აღნიშნული ვერ შეცვლის დღეს არსებულ სტატისტიკურ რეალობას. აქვე დამატებით უნდა აღინიშნოს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია საერთო სასამართლოს მოსამართლის მიერ აღნიშნული უფლებამოსილების გამოყენება და მათი ირიბი ჩართულობა კონსტიტუციური კონტროლის განხორციელებაში ხელშეწყობისათვის.

²² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე №3/8/684, რუსთავის საქალაქო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 197¹ მუხლის მეორე ნაწილის და ამავე მუხლის შენიშვნის კონსტიტუციურობის თაობაზე. 2016 წლის 14 დეკემბერი.

²³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის მოსამართლის წარდგინება N1352, 2018 წლის 18 სექტემბერი.

ბ. საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებამოსილება როგორც სამოსამართლო დისკრეციის სფერო

მიიჩნევა, რომ „საქართველო წარმოადგენს რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემის ნაწილს, სისტემისა, რომელიც კონტინენტური ევროპის სამართლებრივ კულტურას განსაზღვრავს“.²⁴

შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, განვიხილო, როგორ აწესრიგებს გერმანიის სამართლებრივი სისტემა საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართვის შემთხვევებს.

„გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონის“ თანახმად,²⁵ თუ რომელიმე სასამართლო ანტიკონსტიტუციურად მიიჩნევს კანონს, რომლის ნამდვილობის საკითხი დადგა აღნიშნული სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას, სასამართლო წარმოება უნდა შეჩერდეს. იმ შემთხვევაში, თუ საქმე ეხება კონკრეტული მიწის კონსტიტუციის დარღვევას, სასამართლო უნდა დაელოდოს მიწის იმ სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომელიც კომპეტენტურია საკონსტიტუციო დავების გადაწყვეტაზე, თუ საქმე ეხება ამ ძირითადი კანონის დარღვევას - ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას. ეს წესი ასევე მოქმედებს იმ შემთხვევაში, როდესაც საქმე ეხება მიწის სამართლის მიერ ამ ძირითადი კანონის დარღვევას ან მიწის კანონის ფედერალურ კანონთან შეუსაბამობას.

მოცემული მუხლის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ ისევე როგორც საქართველოში, გერმანიაშიც მოსამართლე მიმართავს საკონსტიტუციო სასამართლოს და შეაჩერებს საქმის წარმოებას საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე იმ შემთხვევაში თუ კონკრეტული საქმის განხილვისას კანონს არაკონსტიტუციურად მიიჩნევს.

მართალია, „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონით მინიჭებული უფლებამოსილება - საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვა სამოსამართლო დისკრეციის სფეროში ექცევა, მაგრამ საერთო სასამართლოებში საქმის განხილვისას (სამოქალაქო, ადმინისტრაციული, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის წარმოება) ხდება ისე, რომ მხარეები სასამართლოს წინაშე უშამდგომლობენ, მოსამართლემ მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინებით.

თვალსაჩინოებისათვის განვიხილავ კონკრეტულ შემთხვევას, თბილისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარე ერთ-ერთი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის განხილვისას ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირი განმარტავდა, რომ ნორმა, რომელიც საფუძვლად დაედო ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმის წარმოების დაწყებას, ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 თავით გარანტირებულ -

²⁴ გ. პაპუაშვილი, „გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოების გადაწყვეტილებები“, იურგენ შვაბე, საქართველოს უზენაესი სასამართლო, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2011. გვ. 9.

²⁵ მუხლი 100, „გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონი“. 1949.

გამოხატვის თავისუფლების უფლებას, რის გამოც ითხოვდა, არ დადებოდა ადმინისტრაციული სახდელი. ამავე საქმეზე ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირი სასამართლოს წინაშე შუამდგომლობდა, საქმის განმხილველ მოსამართლეს მიემართა საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის და მოეთხოვა კონკრეტული ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობა. აღნიშნული შუამდგომლობა სასამართლოს მიერ არ დაკმაყოფილდა, სწორედ ამგვარი უფლებამოსილების დისკრეციული ბუნებიდან გამომდინარე. სასამართლომ განმარტა, რომ არ იზიარებდა მხარის მოსაზრებას კონკრეტული კანონის არაკონსტიტუციურობასთან დაკავშირებით და არ გააჩნდა საკმარისი საფუძველი, მიემართა საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის კონსტიტუციური წარდგინებით.²⁶

ვფიქრობ, მხარეთა მიერ აღნიშნული შინაარსის შუამდგომლობის დაყენების მოტივი შესაძლოა იყოს სწორედ ის, რომ საერთო სასამართლოში საქმის დასრულების შემდეგ, თუნდაც მიმართონ საკონსტიტუციო სასამართლოს და დადგინდეს ნორმის არაკონსტიტუციურობა, ვეღარ ახერხებენ თავიანთი დარღვეული უფლების აღდგენას. აღნიშნული კი, ვფიქრობ, კონსტიტუციურ კონტროლს გარკვეულწილად მათთვის არაეფექტურს ხდის.

აქვე მნიშვნელოვანია, დამატებით აღვნიშნო, რომ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლების რეალიზაცია დაკავშირებულია მხოლოდ სასამართლოს შეხედულებაზე. აღნიშნული „სამოსამართლეო დისკრეციის სფეროს განეკუთვნება იმ თვალსაზრისით, რომ კონსტიტუციური წარდგინების აუცილებლობამდე სასამართლო დამოუკიდებლად და არა პროცესის მონაწილეთა შუამდგომლობის დაკმაყოფილების გზით მიდის“.²⁷ ამასთან, „შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმისას, [სასამართლო არ არის ვალდებული ამტკიცოს] გამოსაყენებელი კანონის კონსტიტუციურობა, ვინაიდან მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეუძლია დაადგინოს კანონის კონსტიტუციისადმი შესაბამისობის ან შეუსაბამობის საკითხი“.²⁸

ვფიქრობ, კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებამოსილების გამოყენების მთლიანად სამოსამართლეო დისკრეციის სფეროში მოქცევით, კანონმდებელმა გაითვალისწინა ისეთი ლეგიტიმური მიზნები, როგორებიცაა პროცესის ეკონომიურობა, საქმეთა გაჭიანურების თავიდან აცილება, სამართლებრივი სტაბილურობის ხელშეწყობა, პირის უფლებების დროულად განხორციელება, დაცვა და სხვა, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ერთმანეთს უპირისპირდება სწორედ აღნიშნული უფლებები და კონსტიტუციური კონტროლის აუცილებლობა, რომელიც სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში შესაბამისი დეფინიციების არარსებობის პირობებში ფორმალური ხასიათის ხდება.

ასევე შემიძლია, მოვიყვანო მაგალითი, როდესაც თბილისის სააპელაციო სასამართლოში პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების შედეგად, აპელანტი

²⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის საოქმო განჩინება საქმეზე N4/3070-18 „ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის ზედამხედველობის საქალაქო სამსახური ი/მ „ა. გ“-ს წინააღმდეგ. 2018 წლის 2 მაისი.

²⁷ ავტორთა კოლექტივი, *გემოთ* სქოლიო 2, გვ. 67-68.

²⁸ იქვე, გვ. 68.

მხარე განმარტავდა, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ მიმართა საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინებით და თავის გადაწყვეტილებაში გასცდა თავისი უფლებამოსილების ფარგლებს, როცა იმსჯელა კანონის კონსტიტუციურობის საკითხზე. ამ შემთხვევაში გამოიკვეთა საერთო სასამართლოებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციის გამიჯვნის პრობლემა. ამ საქმეზე თბილისის სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რომ თბილისის საქალაქო სასამართლოს თავის გადაწყვეტილებაში არსად არ უმსჯელია „სამოქალაქო აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის ნმ-ე მუხლის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხზე და არ დაუდგენია ამ ნორმის არაკონსტიტუციურობა. ბუნებრივია, ვერც დაადგენდა, ვინაიდან ამ საკითხზე მსჯელობა ნამდვილად წარმოადგენს არა საერთო სასამართლოების, არამედ საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციის სფეროს.²⁹

IV. საერთო სასამართლოებში საქმის განხილვისას ან მანამდე დარღვეულ უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის შესაძლო არაეფექტურობა

გემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს იმას, რომ საერთო სასამართლოებში საქმის განხილვისას ან მანამდე დარღვეულ უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენა შესაძლოა არაეფექტური იყოს ამ საფუძვლებით საერთო სასამართლოებში საქმის წარმოების შეჩერების დეფინიციის არარსებობის პირობებში. ორივე შემთხვევაში საერთო სასამართლოები არ არიან ვალდებული, დაელოდონ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას. შესაბამისად, პირი დგას რისკის წინაშე, საერთო სასამართლოებმა გადაწყვეტილება მიიღონ შესაძლო არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით.

საერთო სასამართლოებს მხარეები მიმართავენ თავიანთი დარღვეული უფლებების დასაცავად, შესაბამისად, მას შემდეგ, რაც დავა დასრულდება, შესაძლოა, ისინი საერთოდ კარგავდნენ იურიდიულ ინტერესს ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შედეგისადმი. მით უფრო იმ პირობებში, როდესაც „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის თანახმად, კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ ნიშნავს ამ აქტის საფუძველზე ადრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას, აღნიშნული იწვევს მხოლოდ მათი აღსრულების შეჩერებას საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.³⁰

²⁹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის განჩინება საქმეზე N3ბ/985-15, „სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო „ნ.მ“-სა და „დ.კ“-ს წინააღმდეგ, 2015 წლის 12 ნოემბერი.

³⁰ მუხლი 20, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“, 31 იანვარი, 1996. პარლამენტის უწყებანი, 001, 27/02/1996.

მაგალითისთვის, მივუთითებ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე, რომლის თანახმად, საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 273-ე მუხლის ის ნორმატიული შინაარსი, რომლის მიხედვითაც, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმეზე სასამართლოს მიერ მიღებული დადგენილება შეიძლება გასაჩივრდეს მისი გამოტანიდან 10 დღის ვადაში. მოცემულ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ სადავო ნორმის მოქმედების პირობებში დასაბუთებული დადგენილების დროულად ჩაუბარებლობისას არათანაზომიერად იზღუდება კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლების მნიშვნელოვანი უფლებრივი კომპონენტი - ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოში საჩივრის შეტანის გზით უფლების სრულყოფილად და ეფექტიანად დაცვის შესაძლებლობა.³¹

მიუხედავად აღნიშნული გადაწყვეტილებისა, შესაბამისი სამართლებრივი ნორმის არარსებობის პირობებში მოსარჩელე მხარე ვერ მოახდენს თავისი დარღვეული უფლების აღდგენას და მისთვის აღნიშნული გადაწყვეტილება საერთო სასამართლოში დასრულებულ საქმესთან მიმართებით უშედეგოა.

საქმეზე „დავით მალანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 272-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“, „გ“ და „დ“ ქვეპუნქტების სადავო სიტყვები -- „რომლის გადაწყვეტილება საბოლოოა“, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი, ვინაიდან ისინი ზღუდავენ გასაჩივრების შესაძლებლობას ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრების საჭიროებისას. ამასთან, „ა“ ქვეპუნქტის სიტყვების არაკონსტიტუციურობა დამატებით განაპირობა სააპელაციო სასამართლოსადმი მიმართვის დაუშვებლობამ მძიმე სამართალდარღვევის არსებობისას.³²

მიუხედავად მოცემული გადაწყვეტილების შინაარსისა, მოსარჩელე მხარე ასევე ვერ შეძლებს მის მიმართ საერთო სასამართლოს მიერ უკვე გამოტანილი დადგენილების გასაჩივრებას.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-20 მუხლის კონსტიტუციურობის საკითხი საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით, დასმულია შპს „სამაუწყებლო კომპანია რუსთავი 2“-სა და შპს „ტელეკომპანია საქართველოს“ კონსტიტუციურ სარჩელში. მოსარჩელები მიუთითებენ, რომ „საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობას თან უნდა სდევდეს ეფექტური სამართლებრივი შედეგები. [...] მართალია, საერთო სასამართლოთა აქტების აღსრულება და საბოლოობა, ასევე მესამე პირთა უფლებები დემოკრატიულ საზოგადოებაში მნიშვნელოვან ფასეულობას წარმოადგენს, თუმცა, [...] დაუშვებელია ამ ფასეულობებმა გადაწონოს ადამიანის ძირითადი

³¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/3/1263, „ირაკლი ხვედელიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2019 წლის 18 აპრილი, პარაგრაფი 34.

³² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №2/7/779 „დავით მალანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2018 წლის 19 ოქტომბერი, პარაგრაფი 52,53.

უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. მოსარჩელე მხარის აზრით, საქართველოს კონსტიტუცია ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს აშკარა პრიმატს ანიჭებს, რაც ნათლად გამოიხატება სახელმწიფო ორგანოთა საქმიანობის შეზღუდვაში ადამიანის ძირითადი უფლებებითა და თავისუფლებებით, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლით. კონსტიტუციურ სარჩელში ასევე მითითებულია, რომ სამართლებრივი სახელმწიფოს კონსტიტუციური პრინციპი მოითხოვს, რომ ქვეყნის სამართალმა უზრუნველყოს ადამიანის ძირითადი უფლება-თავისუფლებების სრული მოცულობით აღიარება და დაცვა ყველა საჭირო გარანტიის შექმნით, რისი რეალიზების უმთავრეს კონსტიტუციურ გარანტს სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლო წარმოადგენს. მოსარჩელე მხარე განმარტავს, რომ, თუ მართლმსაჯულების განხორციელებისას საერთო სასამართლო იხელმძღვანელებს იმ საკანონმდებლო ნორმით, რომელიც საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას მხოლოდ დეკლარაციული ხასიათი ექნება და ვერანაირ შედეგს ვერ გამოიწვევს იმ პირთა მიმართ, რომელთა უფლებების დარღვევა სწორედ არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის საფუძველზე მოხდა სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან, მათ შორის, საერთო სასამართლოს (სასამართლოთა) მიერ”.³³ მნიშვნელოვანია, რომ აღნიშნული სარჩელი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 25 თებერვლის საოქმო ჩანაწერით მიღებულ იქნა არსებითად განსახილველად საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით.³⁴

განსხვავებით სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისა, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენის ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო გადასინჯვის შესაძლებლობას. მათ შორის, იმ შემთხვევაში, თუ იარსებებს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელმაც არაკონსტიტუციურად ცნო ამ საქმეში გამოყენებული სისხლის სამართლის კანონი.³⁵

მაგალითად, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლთან მიმართებით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლის სიტყვების „ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება“ ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის დანართი №2-ის 92-ე ჰორიზონტალურ გრაფაში განსაზღვრული ნარკოტიკული საშუალება მარიხუანის მოხმარებისთვის.³⁶ აღნიშნულის შემდგომ, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს შუამდგომლობით მიმართა მსჯავრდებულმა,

³³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს საოქმო ჩანაწერი საქმეზე №3/1/719, „შპს „სამაუწყებლო კომპანია რუსთავი 2“ და შპს „ტელეკომპანია საქართველო“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“. 2016 წლის 25 თებერვალი, პარაგრაფი 6 - 7.

³⁴ იქვე, გვ. 11-12.

³⁵ მუხლი 310, საქართველოს „სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“ 9 ოქტომბერი, 2009. სსმ, 31, 03/11/2009.

³⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე №1/13/732, „გივი შანიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2017 წლის 30 ნოემბერი.

რომელმაც ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო, კერძოდ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 30 ნოემბრის გადაწყვეტილების საფუძველზე, მოითხოვა მის მიმართ გამოტანილი განაჩენის გადასინჯვა. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის განაჩენით, აღნიშნული გადაწყვეტილების საფუძველზე, მსჯავრდებული გათავისუფლდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან და მოუხდელი სასჯელისაგან.³⁷

ცალსახაა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული შესაძლებლობა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე გადასინჯოს, სასამართლოს განაჩენი, წარმოადგენს მხარის უფლების დაცვის საშუალებას. მართალია, ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია კანონმდებლის მიზანი, არ დაუშვას პირის მსჯავრდება იმ ნორმის საფუძველზე, რომელიც არაკონსტიტუციურად იქნება მიჩნეული, მაგრამ აქვე ისმის კითხვა - სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო-ადმინისტრაციული სამართლის პრინციპების ფუნდამენტურმა განსხვავებამ განაპირობა ის, რომ სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებს უკუქცევითი ძალა არ მიენიჭა?

საგულისხმოა ისიც, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, ნებისმიერ დროს უშვებს უკანონო ან უსამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესაძლებლობას.³⁸ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი კი ადგენს ვადას - განცხადება გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ შეტანილ უნდა იქნეს ერთი თვის განმავლობაში. ვადის დენა იწყება იმ დღიდან, როდესაც მხარისათვის ცნობილი გახდა გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძველების არსებობა.³⁹

ვფიქრობ, ისევე როგორც სისხლის სამართალში, ასევე სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებისათვის უკუქცევითი ძალის მინიჭება უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ეფექტურ დაცვას, მაგრამ ამ უკანასკნელთა შემთხვევებში, აღნიშნული შესაძლოა არ იყოს თანხვედრაში საპროცესო სამართლის ისეთ პრინციპებთან, როგორებიცაა თანასწორობა, შეკიბრებითობა და სასამართლოსათვის მიმართვის გზით მოპოვებული უფლების სტაბილურობა.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის განხილვისას/ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენისას საერთო სასამარ-

³⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის განაჩენი საქმეზე №1/აგ-371-18, „შუამდგომლობის ავტორი - გ.შ.“ 2018 წლის 5 ივნისი.

³⁸ იხ. სქოლიო 37 *შემოთ.*

³⁹ მუხლი 423, საქართველოს „სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“ 14 ნომბერი, 1997. პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997

თლოების მოსამართლეთათვის საქმის წარმოების შეჩერების უფლებამოსილების მინიჭების ეფექტურობა

საქართველოში დღეს არსებული საკანონმდებლო რეგულაციის თანახმად, საერთო სასამართლოების მიერ კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებამოსილების მთლიანად სამოსამართლეო დისკრეციის სფეროში მოქცევა, ვფიქრობ, ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელთა წარდგინით საერთო სასამართლოებში საქმის განხილვის ხელოვნურად გაჭიანურების თავიდან აცილებას ემსახურება. ცხადია, საკონსტიტუციო სასამართლოს განსაკუთრებულ ამოცანებთან შეუსაბამო იქნება, შეუზღუდავად მიმართონ კანონთა თუ ნორმათა გადამოწმების მიზნით, ისევე, როგორც გაუმართლებელი იქნება, საერთო სასამართლოებში საქმეთა განხილვისათვის ვადების დადგენის აუცილებლობის უგულებელყოფა. თუმცა, ჩემი აზრით, კონსტიტუციური კონტროლის ეფექტურობის მიზნით, შესაძლოა, უმჯობესი იყოს, გაფართოვდეს საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სამოსამართლეო დისკრეცია და მათ მიენიჭოთ უფლებამოსილება, გადაწყვიტონ, შეაჩერონ თუ არა საქმის წარმოება მაშინ, როდესაც განსახილველი საქმის გადაწყვეტისათვის გამოსაყენებელი კანონის ან ნორმის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თაობაზე, საკონსტიტუციო სასამართლოში მხარე წარადგენს ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელს ან როდესაც ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოში განხილვის პროცესშია.

რასაკვირველია, ზემოთ მითითებული რისკის თავიდან აცილების მიზნით, აღნიშნული გამართლებული იქნება კანონმდებლის მიერ მაღალი სტანდარტის დაწესების პირობებში. ასეთი სტანდარტი შესაძლოა იყოს საერთო სასამართლოებისათვის საქმის წარმოების შეჩერების უფლებამოსილებისა და არა ვალდებულების მინიჭება საქმის წარმოების შეჩერების საფუძვლების შეფასების კრიტერიუმების კვლავ სამოსამართლეო დისკრეციის სფეროში მოქცევის პირობებში. კრიტერიუმები შეიძლება იყოს: ა) რა არის დავის საგანი და არსებითია თუ არა კონკრეტული საქმის გადაწყვეტისათვის, ბ) საქმის განხილვის რა ეტაპზეა საკონსტიტუციო სასამართლოში საქმე, გ) სარჩელი არსებითად განსახილველადაა მიღებული, თუ არა, რა ნაწილში, დ) მიღებული აქვს თუ არა იმავე საკითხზე საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, ე) კონსტიტუციის მეორე თავში რეგლამენტირებულ საკითხებთან მიმართებით საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მისაღები გადაწყვეტილებების მნიშვნელობა, დატვირთვა და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლო პროცესის წარმოება, ფაქტობრივი გარემოებების დადგენა და შეფასება, კანონის განმარტება და მისი გამოყენება წარმოადგენს მხოლოდ ამისათვის განსჯად სასამართლოთა პრეროგატივას. თუმცა მოსამართლეს თავისი შინაგანი რწმენის ფარგლებში, საკონსტიტუციო სასამართლოში კონკრეტული სარჩელის წარდგენამ/განხილვამ შესაძლოა, მისცეს გარკვეული სივრცე/ასპარეზი, რათა გაითვალისწინოს ცალკეული შემთხვევის განსაკუთრებული გარემოებები და იმ პირობებშიც კი, თუ თავდაპირველად თავად არ გაუჩნდა ვარაუდი, ნორმის შესაძლო არაკონსტიტუციურობის თაობაზე, შეაჩეროს საქმის წარმოება. აღნიშნული შესაძლებლობის მინიჭების აუცილებლობა მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებითაც, რომ საერთო სასამართლოების მიერ საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით განსაზღვრული ძირითადი უფლებების განმარტების/გამოყენების ხარისხი საქართველოში ფაქტობრივად საკონსტიტუციო

კონტროლის მიღმაა, რადგან ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის ქართული მოდელი, რომელიც ნორმატიული კონსტიტუციური სარჩელის კლასიკური ვერსიაა, ამის შესაძლებლობას არ იძლევა.

დასკვნა

სტატიაში განვიხილე ინდივიდუალური სასარჩელო წარმოების საკონსტიტუციო მართლმსაჯულების სისტემაში ინტეგრაციის ერთ-ერთი საშუალება. კერძოდ, საერთო სასამართლოებისათვის საქმის წარმოების შეჩერების უფლებამოსილების მინიჭება, როდესაც განსახილველი საქმის გადაწყვეტისათვის გამოსაყენებელი კანონის ან ნორმის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თაობაზე, საკონსტიტუციო სასამართლოში წარდგენილია ან იხილება ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი.

დღეს საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, ზემოთ მითითებული საფუძვლებით, საერთო სასამართლოებში საქმის წარმოების შეჩერების შესაძლებლობა გათვალისწინებული არ არის. სასამართლო მხოლოდ მაშინ შეაჩერებს საქმის წარმოებას, თუ კონკრეტული საქმის განხილვისას თავად დაასკვნის, რომ არსებობს საკმარისი საფუძველი, რათა ის კანონი ან სხვა ნორმატიული აქტი, რომელიც უნდა გამოიყენოს სასამართლომ ამ საქმის გადაწყვეტისას, მთლიანად ან ნაწილობრივ შეიძლება მიჩნეული იქნეს კონსტიტუციის შეუსაბამოდ.

კონსტიტუციური წარდგინებით საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებამოსილების მთლიანად სამოსამართლო დისკრეციის სფეროში მოქცევა, მიმაჩნია, რომ ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელთა წარდგენით საერთო სასამართლოებში საქმის განხილვის ხელოვნურად გაჭიანურების თავიდან აცილებას უკავშირდება. თუმცა, თავის მხრივ, აღნიშნული რეგულაცია მხარეებს აყენებს რისკის წინაშე, საერთო სასამართლოებმა გადაწყვეტილება მიიღონ შესაძლო არაკონსტიტუციურ ნორმაზე დაყრდნობით.

ვფიქრობ, ამ პირობებში, კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას დარღვეულ უფლებათა დაცვის უზრუნველსაყოფად საკონსტიტუციო სასამართლოში ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის ეფექტურობა. კანონმდებლის მიერ უგულებელყოფილია მხარეთა მიერ ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის წარდგენის მიზანი. მას შემდეგ, რაც საერთო სასამართლოში დავა დასრულდება, მხარეები საერთოდ კარგავენ იურიდიულ ინტერესს ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელის შედეგისადმი. მით უფრო იმ პირობებში, როდესაც „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის თანახმად, კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის არაკონსტიტუციურად ცნობა არ გამოიწვევს ამ აქტის საფუძველზე ადრე გამოტანილი სასამართლოს განაჩენებისა და გადაწყვეტილებების გაუქმებას.

ჩემი აზრით, კონსტიტუციური კონტროლის ეფექტურობის მიზნით, მეტად წარმატებული იქნება, თუ გაფართოვდება საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა სამოსამართლო დისკრეცია და მათ მიენიჭებათ უფლებამოსილება, გადაწყვიტონ, შეაჩერონ თუ არა საქმის წარმოება მაშინ, როდესაც განსახილველი საქმის გადაწყვეტისათვის გამოსაყენებელი

კანონის ან ნორმის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის თაობაზე, საკონსტიტუციო სასამართლოში მხარე წარადგენს ინდივიდუალურ კონსტიტუციურ სარჩელს ან როდესაც ინდივიდუალური კონსტიტუციური სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოში განხილვის პროცესშია. იმის გათვალისწინებითაც, რომ საერთო სასამართლოების მიერ საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით განსაზღვრული ძირითადი უფლებების განმარტების/ გამოყენების ხარისხი საქართველოში ფაქტობრივად საკონსტიტუციო კონტროლის მიღმაა, ვფიქრობ, აღნიშნული უზრუნველყოფს სასამართლოთა იმგვარ ინტეგრაციას, რომელიც ჩამოაყალიბებს დემოკრატიულ და მაღალგანვითარებულ სამართლებრივ სახელმწიფოს.